

GENDER TENGLIK ZAMONAVIY JAMIYATDA INSON HUQUQLARI VA IJTIMOY ADOLATNI TA'MINLASHNING ASOSIY TAMOYILLARI

Qaxxorov Shoxruz Oybek o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti huzuridagi
Samarqand viloyati akademik litseyi o'quvchisi
Telefon: +998 (94) 228-95-65

E-mail: qaxxorovshaxrusbek@gail.com

Annotatsiya. Mazkur maqola gender tengligining mohiyati, uning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishdagi o'rnini, shuningdek, O'zbekistonda bu borada amalga oshirilgan ishlar va mavjud muammolarni yoritadi. Muallif gender tenglikni inson huquqlarining ajralmas qismi sifatida baholab, uning jamiyat barqarorligi va taraqqiyotidagi ahamiyatini tahlil qiladi. Maqolada gender tengligining iqtisodiy samaradorlikni oshirishga ta'siri, ta'lim va salomatlik sohaslariga ijobiy ta'sirlari, shuningdek, zo'ravonlik va gender stereotiplari kabi dolzarb muammolar haqida ma'lumotlar keltiriladi. Mehnat bozorida ayollar va erkaklar o'rtasidagi tengsizliklar, qiz bolalarning ta'lim olish huquqi buzilishi, ayollarga nisbatan zo'ravonlik muammolari tanqid qilinadi. Shuningdek, maqolada gender tengligini ta'minlash yo'llari sifatida huquqiy bazani mustahkamlash, ta'lim orqali stereotiplarni bartaraf etish va ayollarni iqtisodiy faoliyatga keng jalb etish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: gender tengligi, ayollar huquqlari, erkaklar va ayollar tengligi, jamiyatda gender muammolari, gender stereotiplari, xotin-qizlar huquqlarini himoya qilish, ayollar ta'limi va ishlashi, teng imkoniyatlar, gender tengligi bo'yicha qonunlar, ijtimoiy adolat, gender rollari, ayollar huquqlarini targ'ib qilish, ayollarning iqtisodiy mustaqilligi, gender diskriminatsiyasi, davlat siyosatida gender tengligi, jamiyat rivojlanishi va tenglik.

Аннотация. В данной статье рассматривается сущность гендерного равенства, его роль в социально-экономическом развитии, а также работа, проделанная в Узбекистане в этом направлении, и существующие проблемы. Автор рассматривает гендерное равенство как неотъемлемую часть прав человека и анализирует его значение для стабильности и развития общества. В статье представлена информация о влиянии гендерного равенства на повышение экономической эффективности, его положительном влиянии на сферы образования и здравоохранения, а также о таких актуальных проблемах, как насилие и гендерные стереотипы. В статье критикуются неравенство между женщинами и мужчинами на рынке труда, нарушение права девочек на образование и проблемы насилия в отношении женщин. В статье также даются рекомендации по укреплению правовой базы, устранению стереотипов посредством образования и вовлечению женщин в экономическую деятельность как способам обеспечения гендерного равенства.

Ключевые слова: гендерное равенство, права женщин, равенство мужчин и женщин, гендерные проблемы в обществе, гендерные стереотипы, защита прав женщин, образование и занятость женщин, равные возможности, законы о гендерном равенстве, социальная справедливость, гендерные роли, продвижение прав женщин, экономическая независимость женщин, гендерная дискриминация, гендерное равенство в государственной политике, социальное развитие и равенство.

Annotation. *This article discusses the essence of gender equality, its role in social and economic development, as well as the work done in Uzbekistan in this regard and existing problems. The author evaluates gender equality as an integral part of human rights and analyzes its importance for the stability and development of society. The article provides information on the impact of gender equality on increasing economic efficiency, its positive effects on the education and health sectors, as well as on current problems such as violence and gender stereotypes. The article criticizes the inequalities between women and men in the labor market, the violation of girls' right to education, and the problems of violence against women. The article also provides recommendations on strengthening the legal framework, eliminating stereotypes through education, and involving women in economic activities as ways to ensure gender equality.*

Key words: *gender equality, women's rights, equality between men and women, gender issues in society, gender stereotypes, protection of women's rights, women's education and employment, equal opportunities, gender equality laws, social justice, gender roles, promotion of women's rights, women's economic independence, gender discrimination, gender equality in public policy, social development and equality.*

KIRISH

Bugungi kunda gender tengligi O'zbekiston bo'ylab dolzarb muammolardan biri. Ha, bugungi kunda gender tengligi global miqyosda dolzarb muammodan biri bo'lib qolmoqda. Ayollar va erkaklar o'rtasidagi tenglikni ta'minlash nafaqat inson huquqlarini hurmat qilish, balki jamiyatni iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan rivojlantirish uchun ham muhimdir.

Gender tengligi bu o'zi nima? - Bu ayol va erkakni qonun oldidagi tengligi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 58-moddasida shunday deyilganki, xotin-qizlar va erkaklar teng huquqlidirlar. Davlat xotin-qizlar va erkaklarga jamiyat hamda davlat ishlari boshqarishda, shuningdek, jamiyat va davlat hayotining boshqa sohalarida teng huquq va imkoniyatlarni ta'minlaydi.

GENDER TENGLIGINING AHAMIYATI

Iqtisodiy rivojlanish - Gender tengligini iqtisodiy o'sishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayollar va erkaklar teng ravishda iqtisodiy faoliyatda ishtirok etsa, bu mamlakatning yalpi ichki mahsuloti o'sishga olib keladi. Tadqiqotlarga ko'ra, ayollarning mehnat bozoridagi ishtiroki ortgan mamlakatlarda iqtisodiy barqarorlik yuqori bo'ladi.

Ta'lim va salomatlik - Gender tengligi ta'lim va salomatlik sohalariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Qizlar va ayollarning ta'lim olish imkoniyatlari oshishi bilan oilalarda salomatlik darajasi yaxshilanadi, o'lim ko'rsatkichlari kamayadi va bolalar o'rtasida savodsizlik muammosi bartaraf etiladi.

Jamiyatda barqarorlik - Gender tengligi ijtimoiy barqarorlikning asosiy omillaridan biridir. Teng huquqli jamiyatda zo'ravonlik darajasi kamayadi, ijtimoiy nizolar soni qisqaradi va inson huquqlari yaxshiroq himoya qilinadi.

Hozirgi zamondagi muammolar

Mehnat bozorida tengsizlik - Ko'pgina davlatlarda ayollar erkaklarga qaraganda past maosh olishadi, yuqori lavozimlarga tayinlanish imkoniyati esa cheklangan. Masalan, xalqaro tashkilotlarning hisobotlariga ko'ra, dunyo bo'ylab ayollar erkaklarga qaraganda o'rtacha 23% kam maosh oladi.

Ta'limdagi cheklovlar - Ayrim mamlakatlarda qiz bolalarning ta'lim olish huquqi buzilmoqda. Bu, ayniqsa, qashshoq va rivojlanayotgan davlatlarda keng tarqalgan. Qizlarning maktabga bormasligi ularning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish imkoniyatlarini cheklaydi.

Zo'ravonlik va tengsizlik - Ayollarga nisbatan zo'ravonlik va gender stereotiplari bugungi kunda jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. Bu muammo faqat maishiy zo'ravonlik bilan cheklanib qolmay, balki ayollarni siyosiy va iqtisodiy hayotdan chetlashtirishga ham olib keladi.

Gender tengligini ta'minlash yo'llari

Huquqiy asoslarni mustahkamlash - Gender tengligini ta'minlash uchun davlatlar inson huquqlarini himoya qiluvchi qonunlarni kuchaytirishi lozim. Bu qonunlar erkak va ayollar uchun bir xil imkoniyatlar yaratishni kafolatlamog'i kerak.

Ta'lim va ma'rifatni kengaytirish - Gender tengligiga erishishda ta'lim muhim o'rin tutadi. Ayollar va erkaklar o'rtasidagi stereotiplarni bartaraf etish uchun maktablar va oliy o'quv yurtlarida gender masalalari bo'yicha ma'rifiy dasturlarni joriy qilish zarur.

Iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish - Ayollarni tadbirkorlikka rag'batlantirish va ularga qulay sharoit yaratish orqali iqtisodiy tengsizlikni kamaytirish mumkin. Masalan, ayollar uchun kredit va grant dasturlarini kengaytirish bu borada samarali usuldur.

Gender tengligi mavzusida ommaviy axborot vositalari orqali targ'ibot ishlari olib borilishi kerak. Bu nafaqat gender stereotiplarini yengishga, balki jamiyatda ayollar rolini oshiradi.

Ommaviy axborot vositalarining rolini kuchaytirishga xizmat qiladi. O'zbekiston misolida gender tengligi. O'zbekistonda so'nggi yillarda gender tengligini ta'minlash borasida sezilarli ishlar amalga oshirildi. Xususan, Qonunlar qabul qilindi: "Gender tengligi to'g'risida"gi qonun qabul qilinib, ayollarning ijtimoiy va siyosiy hayotdagi rolini oshirishga qaratilgan tadbirlar amalga oshirildi.

Ayollarning siyosiy ishtiroki

Parlamentda ayollar ulushi oshmoqda, bu esa ayollarni siyosiy qaror qabul qilish jarayonlariga jalb qilishni kuchaytiradi.

Ta'lim va iqtisodiy rivojlanish: Ayollarning ta'lim olish imkoniyatlari va iqtisodiy faoliyatdagi ishtirokini oshirish bo'yicha bir qator dasturlar joriy qilindi.

XULOSA

Gender tengligi jamiyat taraqqiyotining ajralmas qismidir. Ayollar va erkaklar o'rtasidagi teng imkoniyatlar jamiyatda adolat, barqarorlik va rivojlanishni ta'minlaydi. Bu yo'lda har bir insonning roli muhimdir: davlat, jamiyat va har bir fuqaro gender tenglikka hissa qo'shishi lozim. Faqat shundagina biz kelajakda yanada kuchli, adolatli va barqaror jamiyatni barpo eta olamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT). Gender tenglik va ayollarning huquqlarini himoya qilish bo'yicha hisobotlar. Rasmiy sayt: <https://www.un.org>.
2. Jahon Banki. Gender va iqtisodiy rivojlanish: ayollarning roli. Rasmiy sayt: <https://www.worldbank.org>.
3. O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik Ma'lumotlari Markazi. "Gender tengligi to'g'risida"gi qonun. Rasmiy sayt: <https://lex.uz>.
4. UNICEF (Bolalar Jamg'armasi). Ta'lim va gender tengligi bo'yicha statistik ma'lumotlar. Rasmiy sayt: <https://www.unicef.org>.
5. Jahon Iqtisodiy Forumi. Global Gender Tengligi Indeksi: Dunyo bo'ylab tahlillar. Rasmiy sayt: <https://www.weforum.org>.
6. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO). Mehnat bozorida gender tengligi va maosh bo'shliqlari. Rasmiy sayt: <https://www.ilo.org>.
7. Gender Tenglikni Ta'minlash Markazi. O'zbekistonning gender siyosati: yutuqlar va muammolar. Mahalliy nashrlar va ilmiy maqolalar.
8. O'zbekiston Milliy Axborot Agentligi (O'ZA). Gender tengligi bo'yicha mamlakatda amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar.
9. Mahalliy va xalqaro ilmiy jurnallar. Gender masalalari va jamiyat taraqqiyoti bo'yicha ilmiy maqolalar.
10. Universitet o'quv qo'llanmalari. Gender masalalari bo'yicha ta'lim va tadqiqot materiallari.
11. Bekzod o'g'li, J. F. (2024). Kriminalistik huquq va jinoyatlarning oldini olish. *International innovation and researches*, 1(3), 53-55.
12. Рахматов, Ф. О., & Нуриев, К. К. (2022). Исследование плодов дыни как объекта технической переработки. *Илмий мақолалар тўплами*, 330.
13. Bekzod o'g'li, J. F. (2024). O'zbekistonda inson huquqlari va milliy qonunchilikni takomillashtirish. *Международный журнал теории новейших научных исследований*, 2(10), 173-176.
14. Mo'minova, L. R. (2023). Results of focusing on art and culture in the new Uzbekistan. *Экономика и социум*, (10 (113)-2), 244-247.